Alguns Pteridòfits interessants dels camps marjats de la serra de Tramuntana (Mallorca)

Guillem ALOMAR, Antoni REYNÉS, Isabel FERRER,
Raquel RODRÍGUEZ i Maurici MUS

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS

Alomar, G., Reynés, A., Ferrer, I., Rodríguez, R. i Mus, M. 2000. Alguns Pteridòfits interessants dels camps marjats de la serra de Tramuntana (Mallorca). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 43: 99-104. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

S'aporten dades corològiques i ecològiques sobre alguns tàxons rars de la flora pteridològica dels camps marjats de la serra de Tramuntana (Mallorca). Destaquem: *Asplenium azomanes* Rosselló, Cubas & Rebassa, *Asplenium majoricum* Litard. i *Asplenium* x *reichstenii* Bennert, H. Rasbach & K. Rasbach.
Paraules clau: *flora pteridòfila, Illes Balears.*

SOME INTERESTING PTERIDOPHYTES ON STONEWALLS TERRACES OF SERRA DE TRAMUNTANA, MALLORCA ISLAND. Some chorological and ecological data about some interesting pteridophytes growing on stonewall terraces of serra de Tramuntana (Mallorca Island). We ore piven emphasize *Asplenium azomanes* Rosselló, Cubas & Rebassa, *Asplenium majoricum* Litard. and *Asplenium* x *reichstenii* Bennert, H. Rasbach & K. Rasbach.
Keywords: *Pteridophytes, Balearic Islands.*

Guillem ALOMAR, Antoni REYNÉS, Isabel FERRER i Raquel RODRÍGUEZ. FODESMA. Consell Insular de Mallorca. Carrer General Riera 111; 07010 Ciutat de Mallorca; Maurici MUS. Departament de Biologia. Universitat de les Illes Balears. Carretera Valldemossa Km 7,5.

Recepció del manuscrit: 7-oct-99; revisió acceptada: 17-nov-00.

Introducció

Si bé molts dels articles existents sobre flora pteridològica balear citen de passada la presència de falgueres a construccions de pedra en sec (Bennert *et al.*, 1987; Bonafè, 1977; Jaquotot i Orell 1986; Lovis i Reichstein, 1970; Lovis *et al.*, 1970, entre d'altres), no s'ha fet encara cap estudi dirigit, específicament, a donar compte de la diversitat florística sobre aquest substrat.

En el present s'aporten algunes troballes interessants que suposen

l'ampliació de l'àrea d'on es coneixien els tàxons aquí citats, tots ells considerats rars o molt rars a les Balears. N'és excepció l'introduït *Cyrtomium falcatum*, abans no conegut com a espècie naturalitzada a les Illes Balears.

Mallorca té una flora pteridològica relativament rica, amb 45 tàxons localitzats a diversos biòtops. La influència de l'aïllament i les condicions ambientals sobre aquesta flora són destacables, donant-li un interès biogeogràfic i taxonòmic gens menyspreable.

Fins al moment s'han localitzat 28 tàxons diferents en els camps marjats i construccions de pedra en sec associades (murs de basses, canaletes, fonts, forns de calç, galeres, mines, parets, pous, sèquies, sínies, etc.) a la serra de Tramuntana (Taula 1), la qual cosa representa el 62 % dels tàxons presents a l'illa. Cal mencionar la gran diversitat d'híbrids (5) en aquest hàbitat, alguns dels quals es localitzen a les Balears tan sols als marges de la Serra.

Taula 1. Pteridòfits observats sobre els camps manjats de la serra de Tramuntana.
Taula 1. Pteridophytes observed on stonewall terraces of Serra de Tramuntana.

Adiantum capillus-veneris L.
Anogramma leptophylla (L.) Link
Asplenium azomanes Rosselló, Cubas & Rebassa
Asplenium ceterach L.
Asplenium fontanum (L.) Bernh.
Asplenium majoricum Litard.
Asplenium onopteris L.
Asplenium petrarchae (Guérin) DC. In Lam. & DC.
Asplenium ruta-muraria L.
Asplenium sagittatum (DC.) A.J. Bange
Asplenium trichomanes L. subsp. *inexpectans* Lovis
Asplenium trichomanes L. subsp. *quadrivalens* D.E. Meyer
Asplenium x barrancense (Bennert & D.E. Meyer) Pericás & Rosselló
Asplenium x helii Lusina
Asplenium x orellii Lovis & Reichst.
Asplenium x reichstenii Bennert, H. Rasbach & K. Rasbach
Asplenium x sollerense Lovis, Sleep & Reichst.
Cosentinia vellea (Ait.) Tod.
Cyrtomium falcatum (L. Fil) Presl
Cheilanthes acrosticha (Balbis) Tod.
Dryopteris pallida (Bory) C.Chr. ex Maire & Petitmengin subsp. *balearica* (Litard.) Fraser-Jenkins
Equisetum ramosissimum Desf.
Equisetum telmateia Ehrh
Ophioglossum lusitanicum L.
Polypodium cambricum L. Subsp. *serrulatum* (Sch. Ex Arcangeli) Pichi-Serm.
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn in Kersten
Pteris vittata L.
Selaginella denticulata (L.) Spring

Alguns pteridòfits interessants presents en els camps marjats

Asplenium azomanes Rosselló, Cubas & Rebassa

La falzia lluent és una falguera endèmica de les Illes Balears i de Múrcia (Pérez Carro i Fernández Areces, 1996). A Mallorca es coneixia fins ara com ocasional a parets de barrancs, torrents i marges de Sóller, Cala Figuera, Torrent de Garonda (Rosselló, 1989) i de Deià (Alomar *et al.* 1995), des del nivell de la mar fins als 150 m; amb una orientació nord.

S'ha observat sobre els marges i paret seca; des dels 70 als 325 m.

Andratx:
Can Borino (31S DD 4.48/43.77; 50 m).

Deià:
Llucalcari (31S DE 4.70/44.02; 110 m).
Llucalcari (31S DE 4.71/44.02; 110 m).

Sóller:
Coll des Borrassar (31S DE 4.74/44.04; 90 m).
Camí dets Alous, Son Vencís (31S DE 4.76/44.01; 90-200 m).
Sa Moana (31S DE 4.76/44.04; 325 m).
Sa Plana (31S DE 4.72/44.02; 325 m).
Bàlitx des Mig (31S DE 4.77/44.06; 430 m).

Asplenium majoricum Litard.

La falzia de marge és una espècie d'origen híbrid (*Asplenium fontanum* x *Asplenium petrarchae* subsp. *bivalens*) endèmica de Mallorca i del País Valencià (Laguna *et al.*, 1998; Pangua *et al.*, 1992; Pérez Carro i Fernández Areces, 1992). És un tàxon rar que viu a les juntes dels marges dels olivars de Sóller (Bonafè, 1977; Rosselló *et al.*, 1986; Rosselló, 1989), Selva i Deià (Alomar *et al.*, 1995), des dels 50 m fins als 400 m. Ocasionalment es localitza sobre roques i petits penyals, fins els 600 m (Bonafè, 1977).

Sobre camps marjats de la serra de Tramuntana s'ha localitzat a fonts, marges i paret seca; fins als 530 m i amb diferent orientació, principalment nord. Hi ha unes poques poblacions que es fan damunt marges de guixos (Sóller).

Deià:
Llucalcari (31S DE 4.70/44.02; 110 m).
Llucalcari (31S DE 4.71/44.02; 110 m).

Fornalutx:
Sa Dumanega (31S DE 4.78/44.04; 230-270 m).
Camí des Creuer (31S DE 4.78/44.03; 276 m).
Sa Dumanega (31S DE 4.79/44.04; 310 m).

Fig. 1. *Asplenium azomanes* Rosselló, Cubas & Rebassa.

Fig. 2. *Asplenium majoricum* Litard.

Santa Maria del Camí:

Comellars de Can Millo i de ses Covasses (31S DD 4.78/43.95; 330-380 m).

Son Oliver (31S DD 4.79/43.94; 225-275 m).

Sóller:

Rost de sa Mola (31S DE 4.71/44.03; 180 m).

Torrent den Moixina (31S DE 4.71/44.04; 160 m).

Rost de sa Mola (31S DE 4.72/44.03; 150-170 m).

Camí de Rocafort, Son Peroi, Can Canals, Can Bernadet (31S DE 4.73/44.01; 210-430 m).

Es Guix (31S DE 4.73/44.02; 200 m).

Ca na Roques (31S DE 4.73/44.04; 100 m).

Coma Negra (31S DD 4.74/44.00; 450 m).

Camí de Castelló (31S DE 4.74/44.01; 225 m).

Camí des Rost (31S DE 4.74/44.02; 150 m).

Coll des Borrassar (31S DE 4.74/44.04; 90 m).

Camí de la Serra pels Alous, camí de sa Serra per Can Carrió, bosc den Moreu (31S DE 4.75/44.00; 70-450 m).

Can Costurer (31S DE 4.75/44.04; 125 m).

Camí des Alous, Can Burdils, ses Rotgeres, sa Grillona, Can Corona, racó den Vives (31S DE 4.76/44.01; 90-310 m).

Font den Moscatell, camí de sa Capelleta (31S DE 4.76/44.03; 125-190 m).

Ses Valentines, Sa Moana, Camí Vell de Bàlitx (31S DE 4.76/44.04; 200-400 m).

Bàlitx d'Amunt, (31S DE 4.76/44.05; 360 m).

Sa Coma des Port (31S DE 4.76/44.06; 125-410 m).

Coll de s'Ullastre (31S DE 4.77/44.00; 530 m).

Sa Deumada, Can Ribera (31S DE 4.77/44.01; 235- 275 m).

Can Catí, coll den Se (31S DE 4.78/44.01; 160-400 m).

Coll den Se (31S DE 4.78/44.02; 150 m).

Al bosc den Moreu i a sa Dumanega s'han observat i s'han recol·lectat erugues de la papallona *Callopistria latreillei* Duponchel 1827 (Noctuidae) (A. Masó det.), alimentant-se d'aquesta falguera, així com també de falzia glandulosa (*Asplenium petrarchae* (Guérin) DC.). Aquesta troballa constitueix la primera cita del lepidòpter per a les Illes Balears.

Asplenium* x *reichstenii Bennert, H. Rasbach & K. Rasbach

És un tàxon híbrid (*Asplenium majoricum* x *Asplenium fontanum*) molt rar a les juntes dels marges, entre els 140 m i els 200 m, dels olivars de Sóller (Rosselló, 1989). També s'ha assenyalat la seva presència al País Valencià (Pérez Carro i Fernández Areces, 1996).

S'ha localitzat a noves localitats de Sóller i als marges de Santa Maria del Camí entre els 90 m i els 380 m.

Santa Maria del Camí:
Coanegra (31S DE 4.78/43.95; 330-380 m).

Sóller:
Coll des Borrassar (31S DE 4.74/44.04; 90 m).
Can Gomila (31S DE 4.75/44.01; 140 m).
Son Vencís (DE 4.76/44.01; 160 m).
Camí vell des Barranc (31S DE 4.78/44.02; 150 m).

Cyrtomium falcatum (L. fil.) Presl.

La falzia murera és una falguera alòctona, originària del Japó, Corea i Xina i utilitzada com a ornamental, sembrada en cossiols a clastres i patis. Aquest tàxon viu com a subespontani al nord de la península Ibèrica (Salvo 1990) on pot ésser abundós.

S'ha recol.lectat, també com a subespontània, a diferents sínies i pous a Campanet, sa Pobla i Porreres; aquestes dues localitats fora de l'àrea que comprèn la serra de Tramuntana. És la primera cita per a la flora balear.

Campanet:
Es Pou Bo (31S DE 4.97/44.03; 90 m).

Porreres:
Porreres (ED 5014374; 120 m).

Sa Pobla:
Depuradora de sa Pobla (EE 5.03/44.03; 10 m).

Agraïments

El nostre agraïment al Dr. Albert Masó per la determinació de la papallona nocturna; als Drs. Llorenç Sáez i J. A. Rosselló per la revisió dels plecs d'herbari i manuscrit i a Joan Salom per la seva cita de Porreres.

Bibliografia

Alomar, G., Sáez, Ll., González, J. M. i Font, J. 1995. Notes florístiques de les Illes Balears (VI). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 38: 153-161.

Bennert, W., Rasbach H. i Rasbach, K. 1987. *Asplenium* x *reichstenii* (=*Asplenium fontanum* x *Asplenium majoricum*; *Aspleniaceae*, *Pteridophyta*), a new endemic fern hybrid from Mallorca, Balearic Islands. *Fern Gaz.*, 13: 133-141.

Bonafè, F. 1977. Flora de Mallorca. Vol. 1: 363 pp. Ed. Moll. Palma de Mallorca.

Jaquotot, M.C. i Orell, J. 1968. *Asplenium majoricum* R. Litardière, su área de expansión en la Sierra Norte de Mallorca. *Collect. Bot.* (Barcelona), 7: 559-571.

Laguna, E., Crespo, M.B., Mateo, G., López, S., Fabregat, C., Serra, Ll., Herrero-Borgoñón, J.J., Carretero, J.L., Aguilella, A. i Figuerola, R. 1998. *Flora endémica rara o amenazada de la Comunidad Valenciana*. Generalitat Valenciana. Conselleria de Medio Ambiente. Colección Biodiversidad nº 1. LIFE. 443 pp. Gràfiques Vimar. Picanya.

Lovis, J.D. i Reichstein, T. 1970. Der Farnbastard *Asplenium* x *orellii* hybr.nov.= *Asplenium majoricum* Litard. x *Asplenium trichomanes* L. subsp. *quadrivalens* D.E.

Meyer und die Abstammung von *Asplenium majoricum*. *Ber. Schweiz. Bot. Ges.*, 79: 335-345.

Lovis, J. D., Sleep, A. i Reichstein, T. 1970. Der *Farnbastard Asplenium sollerense* hybr. nov.= *Asplenium majoricum* Litard. x *Asplenium petrarchae* (Guerin) D.C. subsp. *petrarchae*. Ber. *Schweiz. Bot. Ges.*, 79: 369-376.

Pangua, E., Prada, C., Pajarón, S. i Salvo, E. 1992. A new *Asplenium* hybrid from Valencia (Spain) related to *A. majoricum* Litard. *Bot. J. Linn. Soc.*, 108: 1-13.

Pérez Carro, F. i Fernández Areces, M.P. 1992. *Asplenium* x *protomajoricum* hybrid nov. (*A. fontanum* x *A. petrarchae* subsp. *bivalens*) y precisiones corológicas *sobre A. majoricum* en el levante español. *Anales Jard. Bot. Madrid,* 49(2): 187-194.

Pérez Carro, F. i Fernández Areces, M.P. 1996. Híbridos del género *Asplenium* L. (*Aspleniaceae*) en la Península Ibérica. *Anales Jard. Bot. Madrid,* 54: 106-125.

Rosselló, J.A, Pericàs, J., Alomar, G. i Torres, N. 1986. Notas Pteridológicas. 6. Atlas pteridológico de las Islas Baleares. *Acta Bot. Malacitana,* 11: 294-302.

Rosselló, J. A. 1989. *La pteridoflora de las Islas Baleares*. Tesi doctoral inèdita. 215 pp. Universitat de les Illes Balears.

Salvo, E. 1990. *Guia de helechos de la Peninsula Ibérica y Baleares*. 377 pp. Ed. Pirámide. Madrid.